

Hearing children of deaf parents and the brokering role: reflection on gender roles

Anja Žujović*

Institute of Social Sciences, Centre for Political Research and Public Opinion, Belgrade, Serbia

Katarina Mašić

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Novi Sad, Serbia

Dajana Erceg

Elementary School "Jovan Dučić", Serbia

* Corresponding author

E-mail address: azujovic@idn.org.rs (A. Žujović)

Address: Institute of Social Sciences, Centre for Political Research and Public Opinion, Belgrade, Kraljice Natalije 45, 11000 Belgrade, Serbia

Language brokering by hearing children of deaf parents represents a complex practice situated at the intersection of multiple social, cultural, and family factors. This paper adopts a gender perspective to examine how the role of language broker is conceptualised and how it may contribute to the maintenance or transformation of stereotypical gender roles. The analysis relies on a critical review of available literature on the experiences of hearing children of deaf parents and language brokering, supplemented by findings from research on child language brokering in immigrant families. Special attention is given to how the broker role is linked to feminine and masculine gender roles, the role of shame and guilt, and the potential benefits of this practice for the development of autonomy, responsibility, and pride. The conclusion considers the possibility that language brokering may serve as a channel for questioning and redefining gender norms.

Keywords: child language brokering, gender roles, hearing children of deaf adults, CODA, sign language

Čujuća deca gluvih roditelja i uloga posrednika: perspektiva rodnih uloga

Jezičko posredovanje čujuće dece gluvih roditelja predstavlja kompleksnu praksu koja se odvija na preseku više društvenih, kulturnih i porodičnih faktora. U radu se, iz rodne perspektive, razmatra kako se uloga posrednika koncipira i na koji način može doprineti očuvanju ili transformaciji stereotipnih rodnih uloga. Analiza se zasniva na kritičkom pregledu dostupne literature o iskustvima čujuće dece gluvih roditelja i jezičkom posredovanju, uz oslanjanje na nalaze iz oblasti posredovanja dece u imigrantskim porodicama. Posebna pažnja posvećena je načinima na koje se uloga posrednika povezuje sa femininim i maskulinim rodnim

ulogama, ulogom emocija srama i krivice, kao i potencijalnim benefitima ove uloge za razvoj samostalnosti, odgovornosti i osećaja ponosa. U zaključku se razmatra mogućnost da jezičko posredovanje posluži kao kanal za preispitivanje i redefinisane rodniх normi.

Ključne reči: jezičko posredovanje dece, rodne uloge, čujuća deca gluвих roditelja, CODA, znakovni jezik

1 Uvod

Jezičko posredovanje dece (engl. child language brokering) se odnosi na dvojezičnu decu i adolescente, koji sprovode aktivnosti tumačenja i prevođenja, bez formalne obuke i nadoknade za to (Antonini, 2015a; Antonini, 2015b). Tema dečijeg jezičkog posredovanja dugo nije bila prepoznata u širem društvenom sistemu, i tek u skorije vreme postaje vidljivija (Hall i Guéry, 2010). Međutim, i dalje je slabo razvijena, uključujući nedostatak dubljeg adresiranja rodne perspektive i posredovanja čujuće dece gluвих roditelja (Antonini, 2015a; Napier, 2021). Da bi se lakše razumeo kontekst čujuće dece gluвих roditelja, kojem ćemo se posvetiti u ovom radu, kratko ćemo se osvrnuti na perspektive koje se koriste prilikom koncipiranja gluvoće.

Široko gledano, možemo naići na perspektive koje se tiču više medicinskog modela i one koje se više oslanjaju na socijalne i kulturne modele (npr. Glickman i Hall, 2018; Grujić, 2017; Leigh i dr., 2022; Mitchell, 2017). U okviru medicinskog modela, gluvoća se pretežno vidi kao audiološki deficit, a fokus je na aspektima koje bi takvo stanje mogle da poprave (Grujić, 2017; Leigh i dr., 2022; Mitchell, 2017). Često je praćeno i podsticanjem gluвих osoba da što bolje čitaju sa usana i koriste govorni jezik (Leigh i dr., 2022). Sa druge strane, u okviru perspektiva više kulturne orijentacije, gluvoća se ne vidi kao nedostatak koji bi trebalo tretirati, niti sažaljevati (Glickman i Gulati, 2003). Štaviše, u ovim okvirima se nalazi termin Gluvi,¹ koji je pozitivne konotacije i koristi se da referiše ka gluvim osobama koje dele jezik i kulturu, te ponos zbog pripadnosti takvoj zajednici (Leigh i dr., 2022). U okviru toga, znakovni jezik se smatra prirodnim jezikom i izrazom gluвих osoba (Dimić i dr., 2009; Leigh i dr., 2022) i važnim obeležjem ove zajednice (Grujić, 2017). Grujić (2017) smatra da kulturni aspekt ove zajednice nije prepoznat na odgovarajući način u društvu, te da se gluve osobe često mogu percipirati kao osobe nižeg statusa, velikim delom usled komunikacijskih barijera i drugačijeg načina komunikacije. U skladu sa tim, socijalna perspektiva se fokusira na barijere koje mogu otežavati participaciju u zajednici (Mitchell, 2017).

U ovom radu se nijedan pristup ne smatra inherentno lošim, ali može imati štetne posledice ako perspektiva ne odgovara fenomenu kojem se pristupa, odnosno ako ne uvažava stavove i doživljaje onih čija iskustva pokušavamo da razumemo. Iako bi medicinski model bio adekvatan odgovor za neke gluve osobe, propustio bi važne aspekte onih koji se identifikuju kao kulturno gluvi. Obrnuto, kulturni model možda ne bi bio adekvatan za osobe koje gluvoću vide kao nedostatak, ne žele da uče i služe se znakovnim jezikom, te vrednuju intervencije kojima to mogu popraviti (npr. osobe koje celog života čuju i izgubile su sluh u starosti).

¹ Napomena: Radi jasnoće će se koristiti samo malo slovo g, kako navedena razlika nije primarni fokus ovog rada, te nije detaljno opisana. U radu se govori o osobama koje koriste znakovni jezik i dele opisane kulturne vrednosti.

Sve navedeno je važno, jer način na koji pristupamo gluvoći, ima značajne posledice, ne samo za gluve osobe, već i za ljude u njihovom bliskom okruženju. Kada kulturno gluvi roditelji imaju decu koja čuju, ta deca su često dvojezična i bikulturna (Napier, 2017). Ako se u tom slučaju zanemare sociokulturni aspekti, to može da se odrazi i na to u kojoj meri će ova deca biti prepoznata od strane šireg društva kao takva (Bishop i Hicks, 2005).

1.1 Jezičko posredovanje dece i čujuća deca gluvih roditelja

Porodice sa čujućom decom i gluvim roditeljima predstavljaju relativno nevidljivu manjinu unutar šireg društvenog sistema (Bishop i Hicks, 2005; Heffernan i Nixon, 2023), a nalazi se da većinski procenat gluvih roditelja ima decu koja čuju (Bishop i Hicks, 2005; Hadjikakou i dr., 2009; Napier, 2017; Singleton i Tittle, 2000). Čujuća deca gluvih roditelja mogu da pripadaju kulturi gluvih osoba po svemu, osim po kriterijumu nedostatka sluha, te da imaju iskustva i veštine iz oba sveta, ali i doživljaj da ne pripadaju u potpunosti nijednom (Lane i dr., 1996; Moroe i De Andrade, 2018a). Usled takve pozicije, ona su sposobna da budu most između ova dva konteksta i neretko se nalaze u ulozi posrednika. Nalazi se kako se aktivnost posredovanja dešava veoma često i da je sastavni deo svakodnevnice u ovim porodicama (Napier, 2021), od odlaska do prodavnice i javljanja na telefon, do različitih administrativnih i zdravstvenih pitanja (Klimentová i dr., 2017). Stres povezan sa jezičkim posredovanjem može postati preplavljujući ako deca ne dobijaju dodatnu podršku od onih koji očekuju od njih da posreduju (Love i Buriel, 2007), a ova deca često ne dobijaju dodatnu podršku (Klimentová i dr., 2017). Dešava se i da različiti stručnjaci (npr. nastavnici, lekari), sa kojima ove porodice dolaze u susret, imaju ograničeno znanje o izazovima sa kojima se ove porodice suočavaju (Heffernan i Nixon, 2023) i mogu podrazumevati da će deca preuzeti ulogu posrednika (Gee i dr., 2022).

Učestalost ovakvih konteksta može zavistiti od pristupa država neprofesionalnom prevođenju i tumačenju, kao i dostupnosti profesionalnih tumača. Neke zemlje (npr. Australija i Kalifornija) strogo zabranjuju neprofesionalno tumačenje i prevođenje, pogotovo u formalnim kontekstima poput prava i zdravstva (Antonini, 2015a). Međutim, mnogo je onih koje tolerišu takve aktivnosti i nemaju sistemski uređena rešenja² (Antonini, 2015a). Kada je reč o Srbiji, tu ne postoji formalno obrazovanje za tumača znakovnog jezika (Raicević Bajić i dr., 2021), ni zvanično prepoznavanje profesije. Procene govore da postoji približno 10 000 korisnika znakovnog jezika u Srbiji (Lindsay, 2016), a da se profesijom tumača najčešće bave deca gluvih roditelja (Raičević Bajić i Nikolić, 2022). Broj profesionalnih tumača je nepoznat, ali se smatra da je nedovoljan u odnosu na potrebe gluvih osoba.³

Ova tema postaje još relevantnija imajući u vidu nalaze koji ukazuju da obično postoji dete koje se češće određuje za ove aktivnosti (Napier, 2021; Orellana, 2009; Preston, 1996), te možda može doživljavati nesrazmerno opterećenje u poređenju sa braćom i sestrama. Neki autori to povezuju sa rodnom i redosledom rođenja, gde najstarije dete često preuzima tu ulogu (Orellana, 2009; Preston, 1996), osim kada je u pitanju dečak, gde ispitanici u istra-

² Napomena: Na primer, Italija i druge države južne i istočne Evrope se navode kao države u kojima imigranti i stranci često moraju da komuniciraju pomoću neprofesionalnih jezičkih posrednika (Antonini, 2010).

³ Procena je data na osnovu iskustva jedne od koautorki rada, koja je i sudski tumač za srpski znakovni jezik.

živanju⁴ često opisuju prebacivanje te uloge sestrama (Preston, 1996). U svetlu toga, može se primetiti tendencija da devojčice češće budu uključene u takve aktivnosti (npr. Buriel i dr., 1998; Moroe i De Andrade, 2018b; Napier, 2021⁵; Valenzuela, 1999; Weisskirch, 2005). Neki autori interpretiraju višu zastupljenost ženske dece kao odraz toga što se jezičko posredovanje dece može smatrati vidom neplaćenog reproduktivnog rada (Romero-Moreno i Vargas-Urpí, 2021). Slično tome, neki autori opisuju jezičko posredovanje dece i kao oblik brige koji olakšava drugoj osobi izražavanje misli (García-Sánchez, 2018).

Pitanje roda je veoma zapostavljeno u domenu posredovanja čujuće dece gluvih roditelja, imajući u vidu da je i sama oblast manje istražena u odnosu na posredovanje dece iz imigrantskih porodica (Antonini, 2015b). Preston (1996) objašnjava kako je vrlo moguće da rodne razlike u oblasti jezičkog posredovanja čujuće dece gluvih roditelja odražavaju širi kontekst obrazaca socijalizacije.

Shodno tome, ljudi mogu da izvode zaključke o tipičnim osobinama muškaraca i žena na osnovu posmatranja ustaljenih ponašanja i podele rada koja je zastupljena u tom društvu. Čak i ako se danas prepoznaje da žene imaju svoju ulogu u porodičnim finansijama, one su i dalje najviše zastupljene u poljima koja se bave edukacijom, brigom i negom. Takva uverenja o rodnim ulogama dalje mogu da podstiču socijalizaciju dečaka i devojčica u smeru koji razvija veštine i karakteristike koje odražavaju tu podelu (Wood i Eagly, 2012). Tradicionalno se muškarci mogu videti kao oni koji su zaduženi da finansijski obezbeđuju porodicu, dok žene preuzimaju ulogu nekoga ko brine (Wood i Eagly, 2002; Wood i Eagly, 2012). Deca mogu i pasivno usvajati ponašanja posmatranjem drugih u svom okruženju, tražeći potvrdu o prihvatljivosti ponašanja koja usvoje (Dodgers i dr. 2023). I žene, i muškarci mogu biti socijalizovani tako da usvajaju drugačije kulturne norme kada je reč o prigodnim emocijama za rodnu ulogu (Chaplin i dr. 2005).

1.2 Istraživački problem, cilj i pitanja

Sve navedeno nas dovodi do osnovnog problema ovog rada, a tiče se nedovoljno istražene oblasti posredničke uloge koju čujuća deca gluvih roditelja neretko zauzimaju, i rodno obojenih očekivanja i iskustava koja prate njeno preuzimanje. Cilj ovog rada je da, pomoću prizme rodne perspektive prepozna kako aktivnost jezičkog posredovanja čujuće dece gluvih roditelja može doprineti očuvanju i reprodukciji, ali i promeni, stereotipnih rodnih uloga, normi i ograničenja.

Takva analiza je poslužila kao sredstvo za postavljanje pretpostavke o suptilnim načinima putem kojih posrednička uloga može poprimiti rodnu dimenziju, čak i kada eksplicitno nije tako označena. Razumevanje tih procesa nije značajno samo za teorijsko dopunjavanje oblasti, već i za oblikovanje rodno osetljivih politika podrške. Opšti okvir ove analize, kada

⁴ Napomena: Odnosi se na učesnike istraživanja u Prestonovom istraživanju (Preston, 1996), čiji uzorak čine odrasla čujuća deca gluvih roditelja, odnosno 150 osoba, starosti od 18 do 79 godina.

⁵ Napomena: Podaci na kojima autorka Napier (2021) zasniva svoje nalaze se baziraju na različitim uzorcima u okviru knjige *Sign language brokering in Deaf-hearing families*. Uzorak u ovom slučaju čini 240 posrednika za gluve roditelje, od kojih su 77.5% ispitanice (166 čujućih i 20 gluvih osoba) i 22.5% ispitanici (48 čujućih i 6 gluvih osoba).

se radi o gluvoći, je sociokulturni, a detinjstvo se shvata kao društveno-istorijski konstruisan pojam.⁶

Cilj se ostvaruje kritičkom analizom dostupne literature, a istraživanje je vođeno sledećim pitanjima:

1. Koja značenja se pripisuju ulozi jezičkog posrednika čujuće dece gluvih roditelja, a mogu doprineti da devojčice budu viđene kao pogodnije za tu ulogu?
2. Koji procesi mogu objasniti ulogu čujuće dece gluvih roditelja u relaciji jezičkog posredovanja i održavanja stereotipnih rodnih uloga i normi?
3. Koji je potencijal jezičkog posredovanja čujuće dece gluvih da preispita i transformiše postojeće rodne norme i okvire?

2 Centralna analiza

U narednom odeljku će biti prikazani nalazi istraživanja koji se baziraju na iskustvima čujuće dece gluvih roditelja, dopunjujući ih sa nalazima u oblasti jezičkog posredovanja dece u imigrantskim porodicama. Iako postoji određen stepen opštih sličnosti ova dva konteksta, postoje i neke razlike, koje će ukratko biti navedene. Tumačenje i prevod, u kontekstu upotrebe znakovnog i govornog jezika, spada u bimodalni bilingvalizam, odnosno iziskuje vladanje i korišćenje jezika iz dva različita modaliteta, vizuelnog i auditivnog (Šešum i Šestić, 2025), a smatra se kognitivno napornijim za onog ko ga sprovodi (Padden, 2000 prema Napier i Leeson, 2015). Drugo, uključujući veći broj ispitanika u istraživanje,⁷ nalazi se da deca gluvih roditelja mnogo ranije stupaju u aktivnosti posredovanja, sa najvećim procentom njih koji navode uzrast od 4 do 5 godina (Napier, 2021). Zarad poređenja, procena prosečnog uzrasta dece imigrantskih porodica je između 8 i 12 godina (Napier, 2021).

Kako je literatura u oblasti iskustava čujuće dece gluvih roditelja oskudnija, nalazi bazirani na imigrantskim porodicama će biti korišćeni zarad sticanja šire slike, a fokus u analizi i diskusiji će biti dat kontekstu porodica dece sa gluvim roditeljima. Ključni kriterijum za uključivanje istraživanja u centralnu analizu je bavljenje temom čujuće dece gluvih roditelja,⁸ te radovi sa gluvom decom⁹ nisu uključeni, bilo da su u ulozi posrednika ili ne. Radovi se moraju baviti temom jezičkog posredovanja na znakovnom jeziku,¹⁰ a kako sam cilj uključuje osvrt

⁶ Napomena: U skladu sa tim, i posredničke prakse čujuće dece gluvih roditelja se više vide kao oblik adaptacije i specifičan način funkcionisanja, koji ne mora inherentno biti shvaćen kao patološki, niti kao odstupanje od poželjnih normi.

⁷ Napomena: Nalazi su bazirani na odgovorima 198 odraslih učesnika, koji izveštavaju kada su počeli sa posredovanjem na znakovnom jeziku za gluve roditelje.

⁸ Napomena: Rad koji se bavi specifičnim kontekstom čujuće dece gluvih roditelja koji su emigrirali u drugu državu nije razmatran, usled procene da kompleksnost ukrštanja dva konteksta u kojima se često odvija dečije jezičko posredovanje prevazilazi domete ovog rada (videti Pacheco, 2024).

⁹ Napomena: Izuzetak su istraživanja o kojima izlaže autorka Napier (2021) u knjizi Sign language brokering in Deaf-hearing families, u kojima su primarno čujuće osobe, koje su odrastale koristeći znakovni jezik sa gluvim roditeljima, ali su uključene i neke gluve osobe koje su odrastale na takav način.

¹⁰ Napomena: Rad nije uključen u analizu zbog izostanka fokusa na posredničku ulogu, iako se navode neki aspekti koji bi mogli da se uklope u opšti okvir teme, poput stavova koji uključuju i procenu kulturnih aspekata (videti Mand i dr., 2009).

na ne toliko vidljive obrasce u vezi rodne dimenzije prakse, izostanak eksplicitnog bavljenja rodom nije bio eliminacioni kriterijum. Insistiranje na tome bi značajno suzilo već ograničen obim literature i onemogućilo širu analizu. Nalazi su gledani kroz prizmu rodne perspektive, dovodeći ih u vezu sa stereotipnim rodniм ulogama, normama i očekivanjima.

Analizirani su dostupni podaci iz sadržaja transkripata kvalitativnih istraživanja, rezultata kvantitativnih istraživanja, kao i iz interpretacija koje nude autori. Pretraga je sprovedena u okviru Google Scholar pretraživača, pomoću kombinacije termina: children of deaf adults, CODA, hearing children of deaf adults, gender, child language brokering, broker. Literatura o jezičkom posredovanju u imigrantskim porodicama je uključena selektivno, iako sa tendencijom da bude obuhvatna u domenu latino imigrantskih porodica i rodne perspektive. Latino imigrantske porodice mogu biti slične kulturi gluвих osoba, gde se kultura gluвих osoba može smatrati više odrazom kolektivizma nego individualizma (Ladd, 2003).¹¹

2.1 Koncipiranje uloge posrednika i usklađenost sa ulogom devoјčice

Istraživanja u kontekstu imigrantskih porodica ukazuju na tendenciju da devoјčice češće budu uključene u aktivnosti posredovanja, te da imaju pozitivnija osećanja u vezi sa tom ulogom (Buriel i dr., 1998; Love i Buriel, 2007; Orellana, 2009; Valenzuela, 1999), poput višeg zadovoljstva sobom dok prevode za druge (Weisskirch, 2005). Kada je reč o dečacima, nalazi se da oni koji prevode u širem spektru okolnosti, pokazuju i viši nivo depresivnosti (Buriel i dr., 2006). To nas uvodi u pitanje, kako se ova uloga koncipira, te se devoјčice mogu videti kao prigodnije za nju?

Neki autori to dovode u vezu sa viđenjem rodniх uloga u latino imigrantskim porodicama (Buriel i dr., 2006; Love i Buriel, 2007). Na primer, traženje dodatnih pojašnjenja, poput nerazumevanja nekog aspekta dominantne kulture, može se videti kao ponižavajuće za dečake, a dečaci se obeshrabrivati da to rade (Love i Buriel, 2007). Dodatno, dečaci su često privilegovani, te imaju više slobode da provode vreme van kuće, dok se od devoјčica očekuje da više vremena provode sa porodicom, da pomažu roditeljima i imaju više porodičnih obaveza (Love i Buriel, 2007). Mogli bismo reći da se tako posrednička uloga vidi kao pozicija nekog ko više brine o roditeljima i kao nešto što se vezuje više za privatni domen i obaveze oko domaćinstva. Osim što je posrednička praksa na taj način više usklađena sa tradicionalnim viđenjem žene, devoјčice na ovaj način mogu biti i fizički dostupnije za tu ulogu od svoje braće.

Postoje istraživanja koja i ne nalaze rodne razlike u obimu posredovanja, a autori nude potencijalni razlog za to, u vidu uzrasta dece (Love i Buriel, 2007). Učesnici u tom istraživanju su bili mlađeg uzrasta, te su možda imali manje slobode van kuće i bili podjednako dostupni za tu ulogu. U tom kontekstu, Orellana (2009) napominje da rodno obojeni obrasci mogu postajati izraženiji tokom adolescencije, usled različitih ograničenja za dečake i devoјčice, koji se tiču aspekta izvan doma. Pored nalaza koji ukazuju na odsustvo rodniх razlika u učestalosti posredovanja, postoje i istraživanja u kojima dečaci izveštavaju o češćem posredovanju za roditelje (Weisskirch, 2007), te i da očevi mogu nekada smatrati ovu ulogu neprikladnom za ćerke (Morales i dr., 2012). Mogli bismo takve nalaze koncipirati pomoću objašnjenja

¹¹ Napomena: Autor (Ladd, 2003) govori o kolektivističkoj orijentaciji zajednice kulturno gluвих osoba, bez poređenja sa latino imigrantskim porodicama.

koje autori nude za takav stav očeva. U latino imigrantskim porodicama, očevi se mogu posmatrati kao donosioci odluka, dok se ćerkama dodeljuju potčinjenije uloge (Morales i dr., 2012). Pretpostavljamo da percepcija očeva da su zavisniji od ćerki, naročito u situacijama koje zahtevaju donošenje odluka, može biti značajan izvor frustracije, jer krši rodne norme i porodične relacije. To ide u prilog tome da smeštanje posredničke uloge više u domen brige i nege čini devojčice pogodnijim za to, dok se smeštanjem u domen nezavisnijih i dominantnijih uloga, približava slici koja nije toliko u skladu sa percepcijom devojčice i žene. U skladu sa tim, u uzorku u kom se beleži veća učestalost dečaka u posredovanju za roditelje, devojčice izveštavaju o višem stepenu problematičnih odnosa u porodici (Weisskirch, 2007).

Drugo, zanima nas kako najčešće karakteristike posrednika, koje se ne tiču eksplicitno roda, mogu doprineti objašnjenju toga da se devojčice i dalje vide prigodnije za tu ulogu, iako to nije nužno označeno kao takvo. Neke od karakteristika posrednika uključuju više samopouzdanje, dobrodušnost (engl. good-natured), prijateljsku nastrojenost i druželjubivost, kao i veštine aktivnog slušanja i kapaciteta za ekspresivno izražavanje emocija i doživljaja (Morales i Hanson, 2005; Preston, 1996; Valdés i dr., 2003). To sve može ići u prilog tome da se ova uloga koncipira kao ona u kojoj je značajno biti prosocijalno nastrojen i više percipiran kao neugrožavajući za druge. Možemo pretpostaviti da negovanje harmoničnih odnosa i usmerenosti na odnose sa drugima, jesu važne odlike koje mogu služiti kao kriterijum za procenu ko bi bio pogodniji za tu ulogu. Usklađenost sa stereotipnim viđenjem ženske uloge, može stoga činiti devojčice pogodnijim u tom smislu. U prilog tom navodu, meta-analiza dokumentuje da se žene i adolescentkinje značajno više osmehuju (engl. smile) (LaFrance i dr., 2003), da pokazuju više pozitivnih emocija od dečaka, a manje ljutnje (Chaplin i Aldao, 2013). Kod žena je primećeno češće klimanje glavom tokom interakcije, što se može tumačiti kao znak aktivnog praćenja sagovornika (LaFrance i Ickes, 1981). Emocije se same po sebi snažno vezuju za femininost, odnosno veruje se da žene izražavaju i doživljavaju širi spektar emocija nego muškarci, ponovo, izuzev ljutnje (Kite i dr., 2008).

To nas dovodi do ekspresivnosti, koja bi mogla biti naročito vrednovana osobina u kontekstu posredovanja na znakovnom jeziku. Znakovni jezik se spolja može percipirati kao više feminin, a i sam doživljaj tokom njegove upotrebe može odražavati stereotipne rodne osobine.¹² Nalazi se kako učesnici u istraživanju (osobe koje čuju i odrastale su sa gluvim roditeljima),¹³ govorni jezik opisuju kao formalniji, ograničeniji i čvršći, slično većoj kontrolisanosti u pokretima kod muškaraca. Nasuprot tome, prilikom upotrebe znakovnog jezika se osećaju ekspresivnije, prisnije i opuštenije, sličnije većoj slobodi u telesnom izrazu koja se više pripisuje ženama (Preston, 1996). Osim jezika, ponašanje pripadnika kulturne zajednice gluvih osoba se razlikuje od većinske (čujuće) (Lane i dr., 1996). Na primer, izraženija je upotreba mimike i telesnih pokreta u prenošenju emocija (Lane i dr., 1996), a stereotipno očekivanje je da žene pokazuju širi spektar emocija nego muškarci (Kite i dr., 2008). Dakle, usled važnosti koju sve navedene odlike imaju za ostvarivanje kvaliteta komunikacije i razumevanja osoba koje su kulturno gluve, mogli bismo pretpostaviti da je facijalna i telesna ekspresivnost kriterijum koji može voditi proceni toga da su devojčice pogodnije za tu ulogu u ovom kontekstu.

¹² Napomena: Autor (Preston, 1996) ističe da se odnosi na ponašanje i vrednosti u kontekstu američke kulture.

¹³ Napomena: Uzorak u istraživanju je uključivao 150 osoba, u rasponu od 18 do 79 godina.

Dalje, dete u ulozi posrednika nije nužno samo tumač i prevodilac, već i facilitator interakcije, koji filtrira i usmerava tok komunikacije. U zdravstvenom kontekstu, čujuća deca su ponekad morala da potisnu svoja osećanja i potrebe, kako bi mogla da održavaju i usmeravaju razgovor između zdravstvenih radnika i gluвих roditelja (Gee i dr., 2022). Slično tome, mogu se naći u poziciji da su nevoljno prvi koji primaju poverljive i osetljive informacije (Heffernan i Nixon, 2023). U svetlu toga, mogu biti u konfliktim ulogama, na primer, u ulozi deteta koje je u patnji jer je primilo vest o ozbiljnom zdravstvenom stanju svog roditelja, ali i u ulozi posrednika koji treba da se nosi sa složenom situacijom i zastupa roditelje (Heffernan i Nixon, 2023). Dakle, možemo govoriti o potiskivanju sopstvenih emocionalnih doživljaja zarad drugih, gde se društvenoj ulozi žene stereotipno pripisuje veća usmerenost na dobrobit drugih ljudi (Kite i dr., 2008). Pritom, deca se kao posrednici mogu naći u kontekstima koji nisu primereni njihovom razvojnom dobu (Erceg, 2022; Napier, 2021; Preston, 1996), što može biti naročito stresan aspekt ove aktivnosti (Morales i dr., 2012; Heffernan i Nixon, 2023). U skladu sa svim navedenim, mogli bismo pretpostaviti da češće uključivanje u posredničke aktivnosti može doprinositi i češćem izlaganju situacijama koje su u vezi sa doživljajem nedovoljne kompetentnosti i emocijama anksioznosti, straha, te ponovo, brige za druge.

Dodatno, gluve osobe mogu biti percipirane kao osobe nižeg društvenog statusa, a njihova deca se mogu suočavati sa predrasudama (Hadjikakou i dr., 2009) i stigmom povezanom sa gluvoćom, uključujući osećaj da ih drugi posmatraju sa visine ili sažaljevaju (Heffernan i Nixon, 2023). To ulogu posrednika može smeštati u kontekst podređene i marginalizovane pozicije, te biti u neskladu sa viđenjem muškaraca kao dominantnih (Katz, 2008). U skladu sa tim, može postojati implicitno očekivanje da je prikladnije za devojčice da se suočavaju sa takvim situacijama, odnosno da bi mogle biti i sposobnije u nošenju sa opisanim emocijama i doživljajima, ako se u društvu veruje da ona i zaista jesu ženska. To nas dovodi do razmatranja potencijalnih mehanizama kojima i sama deca mogu da doprinesu održavanju stereotipnih rodniх uloga u kontekstu jezičkog posredovanja.

2.2 Koncipiranje uloge posrednika i mehanizam održavanja stereotipniх rodniх uloga

Deca su često svesna načina na koji zajednica posmatra njihovu porodicu (Napier, 2021), a rekli bismo da se stupanjem u ulogu posrednika izlažu tome da i sami dele poziciju koja ima niži društveni status. Iskaz jedne učesnice u istraživanju¹⁴ ilustruje kako posebno ovaj aspekt može biti ugrožavajući za dečake, opisujući da brat, iako generalno nije stidljiv, jeste stidljiv po pitanju posredovanja, te izbegava takve aktivnosti (Moroe i De Andrade, 2018a).

Sram nas često obaveštava da smo neadekvatni na neki način, što nas može navoditi da se povučemo i sakrijemo, kako ne bismo dodatno nastavili da narušavamo svoj identitet i odnose (Ferguson i Eyre, 2000; Tangney i dr., 2007). Uloga posrednika čujuće dece gluвих roditelja može biti u većem neskladu sa rodnom ulogom dečaka, te oni mogu doživeti viši stepen srama kada se nađu u takvoj ulozi. To može da podstiče dečake da aktivnije izbegavaju

¹⁴ Napomena: Radi se o istraživanju koje se bavi rodom i redosledom rođenja u kontekstu jezičkog posredovanja, u okviru porodica sa gluvim roditeljima. Uzorak su činili učesnici koji čuju, starosti od 22 do 40 godina.

preuzimanje ove uloge. Dodatno, sam doživljaj i/ili ekspresija emocije srama može doprineti doživljaju da dečak nije dovoljno adekvatan dečak, upravo zato što se tako oseća. Tuga, strah i sramota se više vezuju za žene i devojčice (Brody i Hall, 2010).

Jedna od pretpostavki koje nudimo je da to može podstaći sram povodom srama i emocija poput tuge i anksioznosti. Dakle, čak i ako pođemo od pretpostavke da dečaci i devojčice mogu podjednako doživljavati emociju srama u ovoj ulozi, dečaci je mogu interpretirati negativnije, u skladu sa normama koje određuju kako dečaci treba da se osećaju ili ne. Pored toga, dečaci mogu doživljavati da imaju zabranu na njegovo ispoljavanje, proisteklom iz društvenih očekivanja i normi koje se vezuju za konvencionalni identitet muškarca (Jansz, 2000) i potencijalno iziskivati dodatno ulaganje truda da emocije u situaciji ne budu slobodno izražene. U tom okviru, sakrivanje samokritičnih i nežnih osećanja može biti strategija očuvanja rodnog identiteta, odnosno trud da se ne prikažu kao slabi i ranjivi (Jansz, 2000).

Iako bi se zbog veće usklađenosti rodne uloge devojčice sa ovim aspektom, moglo pretpostaviti da se devojčice osećaju adekvatnije i sposobnije u takvoj ulozi, treba imati u vidu da su i one u ulozi deteta, koje se može naći u situacijama za koje često nemaju dovoljno veština. U tom smislu, nalazi se da devojčice možda mogu da ispunjavaju zahteve odraslih i da učestvuju u zadacima u kojima nisu naročito vešte, zbog propisanih kulturnih uloga, dok dečaci mogu češće da odbijaju kada se ne osećaju podobno (Weisskirch, 2005).

2.3 Koncipiranje uloge posrednika i potencijal za transformaciju rodni normi i ograničenja

Pored negativnih aspekata, kao rezultat tumačenja i prevođenja u različitim kontekstima, poput banaka i zdravstvenih ustanova, čujuća deca gluvih roditelja mogu steći viši stepen zrelosti, samopouzdanja i nezavisnosti, što ih je u poređenju sa vršnjacima, bolje pripremio za izazove odraslog doba (Erceg, 2022; Gee i dr., 2022; Hadjidakou i dr., 2009; Heffernan i Nixon, 2023; Moroe i De Andrade, 2018b). Neki od učesnika u takvim istraživanjima ističu i da su, zbog svoje specifične situacije, stekli iskustva koja su im pomogla da bolje razumeju i empatišu sa osobama koje su na neki način marginalizovane (Erceg, 2022; Heffernan i Nixon, 2023). Ako se izuzme komponenta empatije, ostale karakteristike koje učesnici¹⁵ u istraživanjima navode, su bliže muškim rodnim ulogama, poput samostalnosti, asertivnosti i odgovornosti. Ove osobine mogu predstavljati kanal kroz koji devojčice pomeraju granice svojih rodno očekivanih okvira.

Na primjer, u latino imigrantskim porodicama, devojčice mogu imati manju nezavisnost, te i niži status od svoje braće (Buriel i dr., 2006; Love i Buriel, 2007). Uloga jezičkog posrednika može devojčicama da pruži priliku da steknu određeni stepen nezavisnosti, autonomije i autoriteta, te tako podignu svoj status, dok su i dalje u okviru tradicionalnih očekivanja (Love i Buriel, 2007; Valenzuela, 1999). Postoje nalazi i da otpornost na sram povodom korišćenja

¹⁵ Napomena: Odnosi se na učesnike prethodno navedenih istraživanja, u kojima se izveštava o benefitima posredovanja. Istraživanja se bave iskustvima čujuće dece gluvih roditelja i kontekstom jezičkog posredovanja, a uzorci su uključivali osobe uzrasta 24–26 godina (Erceg, 2022), 21–30 godina (Hadjidakou i dr., 2009), 17–23 godine (Gee i dr., 2022), 22–54 godine (Heffernan i Nixon, 2023) i 21–40 godina (Moroe i De Andrade, 2018b).

znakovnog jezika, može da se stekne pomoću emocije ponosa¹⁶ (Napier, 2021). Posredovanje može doneti doživljaj ponosa jer deca mogu da pomognu svojim roditeljima (Gee i dr., 2022), a to nas navodi da bi veći doživljaj uspešnosti u ovoj ulozi doprinio i većem doživljaju ponosa.

Sa druge strane, iako ovakav vid aktivnosti može doprineti ranijem sazrevanju, izraženija zavisnost roditelja od deteta može se tumačiti i kao dečije preuzimanje uloge koja nalikuje roditeljskoj (Erceg, 2022; Gee i dr., 2022), što se može povezati sa konceptima parentifikacije i adultifikacije. Pojmovi parentifikacije i adultifikacije se odnose na promenu porodične dinamike, gde dete preuzima roditeljsku ili odraslu negujuću ulogu prema braći i sestrama i/ili roditeljima (Bauer, 2017). Mogu implicirati kako postoji normativan odnos u porodici, u vidu roditelja koji ima poziciju moći, donosi odluke i ima autoritet, i deteta koje zauzima potčinjeniju poziciju (Orellana, 2009). Dakle, pretpostavka iza toga je da postoji jasna granica između sveta odraslih i sveta dece (Crafter i Iqbal, 2021), te da ako dete pređe u domen odgovornosti i brige o drugom, na neki način nije tamo gde treba da bude (Orellana, 2009).

Ipak, neki autori smatraju da se detinjstvo može videti kao društveno-istorijski konstrukt, te da je isticanje zavisnosti i nezrelosti deteta nešto što dominira konstrukcijama detinjstva u okvirima zapadnih vrednosti (García-Sánchez, 2018). Shodno tome, nalazi se saglasnost oko toga da će deca koja pripadaju jezičkoj manjini verovatno u nekom trenutku tokom života biti uključena u aktivnosti jezičkog posredovanja (Antonini, 2016), te da uloga posrednika nije tako redak slučaj učešća u zajednici (García-Sánchez, 2018).

Autorka Napier (2021) objašnjava da se posredovanje može videti kao kooperativna i međuzavisna aktivnost, gde roditelji i deca¹⁷ imaju zajednički cilj i međusobno se podržavaju na tom putu. Prema njoj, cilj ne bi trebalo da bude potpuno ukidanje i zabrana jezičkog posredovanja, već bolje razumevanje takve uloge unutar porodične dinamike, sa oslanjanjem na teorijske okvire koji se baziraju na odgovornosti i kooperaciji. U prilog tome, na srpskom uzorku je odnos sa roditeljima percipiran kao privržen i blizak, i kao nešto visoko vrednovano i u poređenju sa decom roditelja koji čuju, iskazujući zahvalnost roditeljima za stečene benefite (Erceg, 2022).

Autorka Garsija-Sančez (García-Sánchez, 2018) vidi jezičko posredovanje dece kao vid brige od strane dece, ali ne nužno disfunkcionalan vid brige. Ona navodi i da bi korišćenje perspektiva koje uvažavaju decu kao društvene aktere u domenu brige, mogle voditi ka novom shvatanju brige, gde može biti viđena kao dinamičan i interaktivan proces, koji uključuje društvene aktere, ali i međusobne relacije, kao i resurse zajednice.

3 Diskusija

Problem ovog rada se ogleda u nedovoljnoj istraženosti rodne perspektive u kontekstu jezičkog posredovanja čujuće dece gluvih roditelja. Glavni cilj je osvetliti kako praksa jezičkog

¹⁶ Napomena: Autorka Napier (2021) nalazi ovu temu na osnovu podataka koje prikuplja u okviru polu-strukturisanih intervju sa tinejdžerima i odraslim posrednicima na znakovnom jeziku (od 13 do 55+ godina) i grupnih intervju sa gluvim roditeljima i čujućom decom, od 6 do 15 godina.

¹⁷ Napomena: Autorka Napier (2021) nalazi ovu temu na osnovu podataka koje prikuplja u okviru polu-strukturisanih intervju sa posrednicima na znakovnom jeziku, u tinejdžerskom i odraslom dobu, od 13 do 55+ godina, i grupnih intervju sa gluvim roditeljima i čujućom decom, od 6 do 15 godina.

posredovanja čujuće dece gluvih roditelja doprinosi očuvanju i održanju stereotipnih rodni uloga muškarca i žene, te na koji način može biti deo promene takvih normi. Prvo, otvara se pitanje načina na koji se koncipira uloga posrednika, koje značenje joj se pridaje i kako je povezano sa stereotipnom maskulinom i femininom ulogom.

Uloga posrednika čujuće dece gluvih roditelja se često percipira kao tradicionalno ženska i feminina uloga. Ova percepcija obuhvata povezivanje sa brigom, te usmerenost na dobrobit drugih. Takođe, uključuje odlike koje se mogu smatrati prosocijalnim, i doprinositi harmoničnim relacijama u okruženju, ali i deljenje pozicije nižeg društvenog statusa i stigme povezane sa gluvoćom. U tom kontekstu, kratko ćemo se osvrnuti i zašto bi usmerenost na održavanje harmoničnosti bila važna prilikom odabira posrednika.

Jezičko posredovanje dece može biti vidljiva oznaka kulturnih razlika, te može i da pojačava postojeće nejednakosti u društvu i mikroagresije, a deca mogu biti i kanal kroz koji se to komunicira (Crafter i Iqbal, 2021). U takvim okolnostima, deca se mogu naći u poziciji da posreduju za svoje roditelje u komunikaciji sa drugom odraslom osobom, koja ima moć, autoritet i od kojih zavise ishodi komunikacije, nekad i veoma važni za održanje kvaliteta života ovih porodica. Ispoljavanje prijatnih emocija, stavljanje svojih potreba po strani i usmerenost na održavanje dobrih međuljudskih odnosa mogu povećati verovatnoću za pozitivan ishod u komunikaciji, te učiniti devojčice boljim izborom za takvu ulogu. Suprotno tome, mogli bismo pretpostaviti da ako se uloga posrednika percipira više kao pozicija koja uključuje moć i donošenje odluka, ta uloga postaje sve više u neskladu sa predstavom devojčice (Morales i dr., 2012). U skladu sa navedenim, iako se samopozdanje navodi kao bitna karakteristika dece koja se nađu u posredničkoj ulozi, te se češće dovodi u vezu sa stereotipno muškom ulogom (Kite i dr., 2008), u specifičnom kontekstu može da proističe i iz (ne) poklapanja rodne i posredničke uloge, u kojoj se devojčice mogu osećati adekvatnije i/ili ih drugi tako percipirati.

Dalje, mogli bismo reći i da se upotreba znakovnog jezika i poistovećivanje sa kulturom gluvih osoba može tumačiti kao odraz femininosti. Korišćenje znakovnog jezika u javnosti može biti i obeležje koje upućuje na niži socijalni status, a to može biti shvaćeno kao znak nemoći i ranjivosti, te podsticati emocije poput srama (Fischer i Manstead, 2000). To može biti u suprotnosti sa shvatanjem maskuline uloge (Jansz, 2000), a dečaci mogu biti visoko motivisani da izbegnu ove aktivnosti, i zbog doživljaja neadekvatnosti, ali i potencijalnog doživljaja srama usled toga. Ekspresija srama može da ih dovede u rizik od kršenja rodni normi, te posledično do socijalnog odbacivanja (Jansz, 2000). Koliko su velike rodne razlike u prihvatljivosti ekspresije srama, mogli bismo sagledati i kroz meta-analizu koja nalazi najveću rodnu razliku upravo u ekspresiji ove emocije (Chaplin i Aldao, 2013).

Međutim, to što je emocija srama društveno prihvatljivija kod devojčica, njihovo učestalije pozicioniranje u ulogu posrednika za gluve roditelje, koja se može vezati za stigmatu i marginalizovan položaj, može doprinositi i da je češće doživljavaju, te i pokazuju. Takođe, sram i krivica mogu biti intrapsihički veoma bolni i mučni (Kaufman, 1996; Tangney i dr., 2007). Samo zato što može biti prihvaćenije da devojčica oseća i izrazi sram, ne čini emociju srama poželjnijom od strane pojedinca, te ona i dalje jeste povezana sa neprijatnijim doživljajima. Na kraju, sram se može posmatrati kao afekat inferiornosti (Kaufman, 1996) koji je često povezan sa fenomenološkim doživljajem bespomoćnosti, bezvrednosti i osećajem da osoba postaje manja (Tangney i dr., 2007).

Prepuštanje takve uloge dominantno ćerkama, sestrama, odnosno devoćicama i ženama, održava se vezivanje ove emocije za žensku rodnu ulogu, ali i na neki način potkrepljuje da to i jeste njihova dužnost, i da su možda takva osećanja i opravdana. U svetlu toga, potencijalno viši doživljaj dužnosti može dovoditi do krivice, ako ne ispune takva očekivanja. Krivica se može svrstati u emocije koje su velikom merom pobuđene samoevaluacijom (Tangney i dr., 2007), koja može uključivati procenu da je osoba uradila nešto suprotno sopstvenim standardima (Barrett, 1995). Kako je krivica emocija koja može motivisati ponašanje kojim se ispravlja ili nadoknađuje ono što je učinjeno pogrešno (reparativno ponašanje) (Barrett, 1995), možda devoćice svoje dalje uključivanje u posredovanje doživljavaju na taj način, što može doprineti njegovoj učestalosti. Sa tim u vezi su i nalazi koji pokazuju da roditelji koji imaju ćerke mnogo ređe koriste usluge formalne brige (npr. starački dom) jer ćerke na sebe preuzimaju ovu brigu i obaveze (Batur i dr., 2024).

Na osnovu svega toga, mogli bismo konstruisati kako ovaj aspekt doprinosi održavanju kompleksnog, cirkularnog obrasca koji potvrđuje viđenje žena kao bespomoćnih, ranjivih i manjih u odnosu na muškarce. Sa druge strane, uloga srama u odvrćanju dećaka od takvih aktivnosti može učiniti da se održava slika muškarca kao nekog ko nema te karakteristike i uskrati ih prilike da praktikuju veštine i doživljaje izvan domena propisane rodne uloge – na primjer, ućeći da je u redu biti muško i biti ranjiv, te biti onaj koji traži zaštitu.

Na kraju, pitanje potencijala za transformativnu moć ove uloge i prakse jezičkog posredovanja može se sumirati pod znaćenjem koje pripisujemo znaćenju uloge posrednika i znaćenju uloge deteta. Uloga posrednika ima potencijal da doprinese benefitimima u vidu sticanja više odgovornosti, odlučnosti i samostalnosti, koje bi se pre mogle smatrati stereotipno muškim (Kite i dr., 2008). Pružanje podrške deci u ovoj ulozi može doprineti isticanju njenih koristi i umanjenu negativnih posledica (npr. ogranićavanjem ili adekvatnom pripremom za situacije koje nisu primerene dećijem uzrastu, može se umanjiti doživljaj nekompetentnosti, anskioznosti i stresa). Ovako oblikovana uloga može devoćicama pružiti priliku da praktikuju ponašanja koja odstupaju od rodni normi (npr. odlučnost i samostalnost), ali i da, u odrećenoj meri, ostanu u okvirima tradicionalno propisane rodne uloge (npr. vid brige o drugima).

Kada je reć o znaćenju uloge deteta, mogli bismo reći da ako se deca ne vide samo kao pasivni objekti socijalizacije, već i kao aktivni agenti, onda možemo uvaćiti doprinos koji imaju u ulozi posrednika, koji je evidentan. Oni mogu biti aktivni ćinioci u prevazilaćenju teškoća koje manjinska zajednica gluvih osoba može imati, i možemo ih razumeti kao društvene aktere (videti García-Sánchez, 2018; Orellana, 2009). U skladu sa tim, možemo se usmeriti na to da praksu posredovanja dece konstruišemo tako da deca i roditelji razvijaju međuzavisan odnos. Pri tome, i dalje mogu doprinositi različito, ali balansirano, u skladu sa sopstvenim potrebama i kapacitetima, a sve to usmereno ka zajednićkom cilju (Orellana, 2009). Na taj način, uloga jezićkog posrednika ima potencijal da bude shvaćena, ne samo kao oblik društvenog ućešća, već i kao sredstvo njegove transformacije (Orellana, 2009). Kada je povećemo sa svim prethodno opisanim, otvara se prostor za snažno preispitivanje i redefinisanje rodni granica kroz spajanje domena koji se stereotipno vezuju za maskulinitet, poput aktivnosti, samostalnosti, instrumentalnosti i asertivnosti, sa onima koji se tradicionalno pripisuju femininosti, poput usmerenosti ka zajednici, empatiji i brizi.

4 Zaključak

U ovom radu, vodili smo se analizom dostupne literature o iskustvima i jezičkom posredovanju čujuće dece gluvih roditelja, sa posebnim osvrtom na rodnu perspektivu. Vođeni istraživačkim pitanjima, sumiramo zaključke u daljem tekstu.

4.1 Značenje uloge jezičkog posrednika čujuće dece gluvih roditelja i uloga devojčice

Uloga posrednika čujuće dece gluvih roditelja se može videti kao više feminina, i često se percipira kao usmerena na brigu, negu i očuvanje harmonije. Tip osobina koji se tumači kao poželjan kod posrednika, poput topline, prosocijalnosti i ekspresivnosti, češće se pripisuju ženama i devojčicama. Znakovni jezik, zbog svoje izražajnosti, dodatno može doprineti percepciji ove uloge kao više feminine u kontekstu posredovanja za gluve roditelje. Pored toga, češće suočavanje sa stigmom povezanom sa gluvoćom, može ulogu posrednika učiniti niže vrednovanom, što je u neskladu sa stereotipnom muškom pozicijom moći, i bliže femininim odlikama.

4.2 Uloga posrednika čujuće dece gluvih roditelja i održavanje stereotipnih rodni uloga

Kako može postojati veći nesklad između rodne uloge dečaka i uloge posrednika u ovom kontekstu, dečaci se mogu osećati neadekvatnije u ovoj ulozi, te doživljavati sram povodom toga. Doživljaj srama kod dečaka može podstaći i sram povodom srama, i viši trud da se on sakrije, te ih dodatno udaljavati od ovih aktivnosti. Sa druge strane, devojčice mogu potencijalno doživljavati i veću spremnost, te i dužnost, da budu u ovoj ulozi. Češćim nalaženjem devojčica u ovoj ulozi, mogu se dodatno učvrstiti viđenja koja ih vezuju za podređeni položaj i osećanja anksioznosti, srama, krivice i brige, ali i onih koji sprovode akt brige. Sa druge strane, dečake mogu lišavati prilika da praktikuju aktivnosti koje nisu u skladu sa rodno propisanim normama.

4.3 Jezičko posredovanje čujuće dece gluvih roditelja, preispitivanje i transformacija stereotipnih rodni uloga i normi

Jezičko posredovanje čujuće dece gluvih roditelja ima potencijal da doprinese promeni konvencionalnih rodni normi i ograničenja, posebno ako se prepozna značaj te uloge i adresiraju problemi stigme i diskriminacije. Kada se ova deca posmatraju kao aktivni društveni akteri, kojima to pravo nije uskraćeno, već im se pruži odgovarajuća podrška, posredovanje može doprineti razvoju pozitivnih osobina. Te pozitivne osobine uključuju samostalnost, odlučnost, odgovornost i ponos, koje su često povezane sa tradicionalno maskulinim osobinama.

Iako je izvesno da će se, usled ukorenjenih rodnih obrazaca, devojčice i dalje verovatno češće nalaziti u ovoj ulozi, upravo njihovo prisustvo može doprineti širenju granica o tome kome se ovakve osobine pripisuju.¹⁸ Istovremeno, jačanjem podrške i podsticanjem pozitivnih aspekata uloge, otvara se prostor da se i dečaci lakše uključuju u ove aktivnosti.

Na kraju, važno je naglasiti da isticanje benefita koji se povezuju sa maskulinim karakteristikama, ne znači potiskivanje komponente brige, koja se tradicionalno vidi kao feminina. Naprotiv, zadržavanjem posredovanja unutar domena brige, ali uz njegovo priznanje kao značajne društvene uloge, otvara se mogućnost afirmacije brige kao ravnopravnog i vrednog oblika rada.

Data availability statement

The data are available from the authors upon request.

Coauthor contributions

Anja Žujović: Conceptualization, Investigation, Writing – original draft, Writing – review & editing

Katarina Mašić: Conceptualization, Writing – original draft, Writing – review & editing

Dajana Erceg: Writing – original draft, Validation

¹⁸ Napomena: Misli se na prethodno opisane benefite, koji se više vezuju za maskuline osobine.

Acknowledgments

The authors would like to express their gratitude to all those whose suggestions and support contributed to the preparation of this manuscript, including colleagues, the editorial board, and the reviewers.

Reference

- Antonini, R. (2010). The study of child language brokering: Past, current and emerging research. *me-diAzioni*, 10.
- Antonini, R. (2015a). Non-professional interpreting. In *Routledge encyclopedia of interpreting studies*. Routledge.
- Antonini, R. (2015b). Child language brokering. In *Routledge encyclopedia of interpreting studies*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315678467>
- Antonini, R. (2016). Caught in the middle: child language brokering as a form of unrecognised language service. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 37(7), 710–725. <https://doi.org/10.1080/01434632.2015.1127931>
- Barrett, K. C. (1995). A functionalist approach to shame and guilt. In *Self-conscious emotions: The psychology of shame, guilt, embarrassment, and pride*. Guilford Press.
- Batur, Z. Z., Vergauwen, C., & Mortelmans, D. (2024). The effects of adult children's gender composition on the care type and care network of ageing parents. *Ageing and Society*, 44(1), 17–42. <https://doi.org/10.1017/S0144686X21001999>
- Bauer, E. (2017). Language brokering: Mediated manipulations, and the agency of the interpreter/ translator. In *Non-professional interpreting and translation*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.129.18bau>
- Bishop, M., & Hicks, S. (2005). Orange Eyes: Bimodal Bilingualism in Hearing Adults from Deaf Families. *Sign Language Studies*, 5(2), 188–230. <https://doi.org/10.1353/sls.2005.0001>
- Brody, L. R., & Hall, J. A. (2010). Gender, emotion, and socialization. In *Handbook of gender research in psychology, Vol. 1*. Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1465-1_21
- Buriel, R., Love, J. A., & De Ment, T. L. (2006). The Relation of Language Brokering to Depression and Parent-Child Bonding Among Latino Adolescents. In *Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers. <https://doi.org/10.4324/9780415963589>
- Buriel, R., Perez, W., De Ment, T. L., Chavez, D. V., & Moran, V. R. (1998). The relationship of language brokering to academic performance, biculturalism, and self-efficacy among Latino adolescents. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 20(3), 283–297. <https://doi.org/10.1177/07399863980203001>
- Chaplin, T. M., & Aldao, A. (2013). Gender differences in emotion expression in children: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 139(4), 735–765. <https://doi.org/10.1037/a0030737>
- Chaplin, T. M., Cole, P. M., & Zahn-Waxler, C. (2005). Parental Socialization of Emotion Expression: Gender Differences and Relations to Child Adjustment. *Emotion*, 5(1), 80–88. <https://doi.org/10.1037/1528-3542.5.1.80>
- Crafter, S., & Iqbal, H. (2021). Child language brokering as a family care practice: Reframing the 'parentified child' debate. *Children & Society*, 36(3), 400–414. <https://doi.org/10.1111/chso.12485>
- Dimić, N., Polovina, V., & Kašić, Z. (2009). O srpskom znakovnom jeziku [in Serbian Sign Language]. *Beogradska defektološka škola*, 1, 1–28.
- Dodgers, S., Cordoba, S., & Coe, J. (2023). Examining the Role of Childhood Experiences in Gender Identity and Expression: An Interpretative Phenomenological Analysis Using Social Learning Theory. *Gender Issues*, 40, 255–274. <https://doi.org/10.1007/s12147-023-09314-4>
- Erceg, D. (2022). Efekti gluvoće roditelja na razvoj dece: Kvalitativno istraživanje iskustava mladih odraslih osoba iz porodica sa roditeljima oštećenog sluha. *Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet*.
- Ferguson, T. J., & Eyre, H. L. (2000). Engendering gender differences in shame and guilt: Stereotypes, socialization, and situational pressures. In *Gender and emotion: Social psychological perspectives*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511628191.013>

- Fischer, A. H., & Manstead, A. S. R. (2000). The relation between gender and emotion in different cultures. In *Gender and emotion: Social psychological perspectives*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511628191.005>
- García-Sánchez, I. M. (2018). Children as interactional brokers of care. *Annual Review of Anthropology*, 47(1), 167–184. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102317-050050>
- Gee, A., Wright, B., Napie, J., Ackroyd, V., Phillips, H., & Hayes, R. (2022). Language brokering between deaf signing parents and healthcare professionals. *Communication & Medicine*, 18(2), 136–152. <https://doi.org/10.1558/cam.20385>
- Glickman, N. S., & Gulati, S. (2003). *Mental Health Care of Deaf People: A Culturally Affirmative Approach*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781410607577>
- Glickman, N. S., & Hall, W. C. (2018). Introduction: Culture and disability. In *Language deprivation and deaf mental health*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315166728>
- Grujić, N. (2017). COMMUNICATION AND IDENTITIES OF DEAF. *Communication and Media*, 12(39), 99–122. <https://doi.org/10.5937/comman12-13369>
- Hadjikakou, K., Christodoulou, D., Hadjidemetri, E., Konidari, M., & Nicolaou, N. (2009). The experiences of Cypriot hearing adults with deaf parents in family, school, and society. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 14(4), 486–502. <https://doi.org/10.1093/deafed/enp011>
- Hall, N., & Guéry, F. (2010). Child language brokering: Some considerations. *MediAzioni*, 10.
- Heffernan, G., & Nixon, E. (2023). Experiences of hearing children of deaf parents in Ireland. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 28(4), 399–407. <https://doi.org/10.1093/deafed/enad018>
- Jansz, J. (2000). Masculine identity and restrictive emotionality. In *Gender and emotion: Social psychological perspectives*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511628191.009>
- Katz, P. A. (2008). Theories of female personality. In *Psychology of women: A handbook of issues and theories*. Praeger Publishers / Greenwood Publishing Group.
- Kaufman, G. (1996). *The psychology of shame: Theory and treatment of shame-based syndromes*. Springer Publishing Co.
- Kite, M. E., Deaux, K., & Haines, E. L. (2008). Gender stereotypes. In *Psychology of women: A handbook of issues and theories*. Praeger Publishers / Greenwood Publishing Group.
- Klimentová, E., Dočekal, V., & Hynková, K. (2017). Hearing children of deaf parents – a new social work client group?. *European Journal of Social Work*, 20(6), 846–857. <https://doi.org/10.1080/13691457.2017.1320527>
- Ladd, P. (2003). *Understanding Deaf culture: In search of Deafhood*. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853595479>
- LaFrance, M. S., & Ickes, W. (1981). Posture mirroring and interactional involvement: Sex and sex typing effects. *Journal of Nonverbal Behavior*, 5, 139–154. <https://doi.org/10.1007/BF00986131>
- LaFrance, M., Hecht, M. A., & Paluck, E. L. (2003). The contingent smile: A meta-analysis of sex differences in smiling. *Psychological Bulletin*, 129(2), 305–334. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.2.305>
- Lane, H., Hoffmeister, R., & Bahan, B. (1996). *A journey into the Deaf-world*. DawnSignPress.
- Leigh, I. W., Andrews, J. F., Miller, C. A., & Wolsey, J.-L. A. (2022). *Deaf People and Society: Psychological, Sociological, and Educational Perspectives*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003183686>
- Lindsay, M. S. (2016). *Deaf interpreters in Europe*. Danish Deaf Association.
- Love, J. A., & Buriel, R. (2007). Language brokering, autonomy, parent-child bonding, biculturalism, and depression: A study of Mexican American adolescents from immigrant families. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 29(4), 472–491. <https://doi.org/10.1177/0739986307307229>
- Mand, C., Duncan, R. E., Gillam, L., Collins, V., & Delatycki, M. B. (2009). Genetic selection for deafness: the views of hearing children of deaf adults. *Journal of Medical Ethics*, 35(12), 722–728. <https://doi.org/10.1136/jme.2009.030429>

- Mitchell, R. E. (2017). Demographics for deaf education. In *Research in deaf education: Contexts, challenges, and considerations*. Oxford University Press.
- Morales, A., & Hanson, W. E. (2005). Language Brokering: An Integrative Review of the literature. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 27(4), 471–503. <https://doi.org/10.1177/0739986305281333>
- Morales, A., Yakushko, O. F., & Castro, A. J. (2012). Language brokering among Mexican-immigrant families in the midwest: A multiple case study. *The Counseling Psychologist*, 40(4), 520–553. <https://doi.org/10.1177/0011000011417312>
- Moroe, N. F., & De Andrade, V. (2018). Hearing children of Deaf parents: Gender and birth order in the delegation of the interpreter role in culturally Deaf families. *African Journal of Disability*, 7. <https://doi.org/10.4102/ajod.v7i0.365>
- Moroe, N., & De Andrade, V. (2018). "We were our parents' ears and mouths:" Reflecting on the language-brokering experiences of hearing children born to Deaf-parents. *South African Journal of Child Health*, 12(2b).
- Napier, J. (2017). Not just child's play: Exploring bilingualism and language brokering as a precursor to the development of expertise as a professional sign language interpreter. In *Non-professional interpreting and translation*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.129.19nap>
- Napier, J. (2021). *Sign language brokering in Deaf-hearing families*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-67140-2>
- Napier, J., & Leeson, L. (2015). Signed language interpreting. In *Routledge encyclopedia of interpreting studies*. Routledge.
- Orellana, M. F. (2009). *Translating Childhoods: Immigrant Youth, Language, and Culture*. Rutgers University Press.
- Pacheco, E. (2024). Sign language brokering and heritage language maintenance among hearing children of deaf migrant parents. *Macquarie University, Department of Linguistics*. <https://doi.org/10.25949/28259285.v1>
- Padden, C. (2000). Simultaneous interpreting across modalities. *Interpreting*, 5(2), 169–185. <https://doi.org/10.1075/intp.5.2.07pad>
- Preston, P. (1996). Chameleon voices: Interpreting for deaf parents. *Social Science & Medicine*, 42(12), 1681–1690. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00299-5](https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00299-5)
- Raicevic Bajic, D., Nikolic, G., Gordic, M., Mouvet, K., & Van Herreweghe, M. (2021). Language attitudes towards Serbian Sign Language and experiences with deaf education in Serbia. *DiGeSt: Journal of Diversity and Gender Studies*, 8(1), 75–90. <https://doi.org/10.21825/digest.v8i1.15646>
- Raičević Bajić, D., & Nikolić, G. (2022). Are we reaching a turning point in Serbia with respect to Serbian Sign Language in deaf education?. *Hrvatska Revija Za Rehabilitacijska Istraživanja*, 58(Special Issue), 267–278. <https://doi.org/10.31299/hrri.58.si.14>
- Romero-Moreno, A., & Vargas-Urpí, M. (2021). The gift of language: An anthropological approach to child language brokering in Barcelona. *Children & Society*, 36(3), 415–431. <https://doi.org/10.1111/chso.12530>
- Singleton, J. L., & Tittle, M. D. (2000). Deaf parents and their hearing children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5(3), 221–236. <https://doi.org/10.1093/deafed/5.3.221>
- Tangney, J. P., Stuewig, J., & Mashek, D. J. (2007). Moral Emotions and Moral Behavior. *Annual Review of Psychology*, 58, 345–372. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.56.091103.070145>
- Valdés, G., Chávez, C., & Angelelli, C. V. (2003). A performance team: young interpreters and their parents. In *Expanding Definitions of Giftedness: The Case of Young Interpreters from Immigrant Communities*. Lawrence Earlbaum Associates, Inc. <https://doi.org/10.4324/9781410607249>

- Valenzuela, A. (1999). Gender Roles and Settlement Activities Among Children and Their Immigrant Families. *American Behavioral Scientist*, 42(4), 720–742. <https://doi.org/10.1177/0002764299042004009>
- Weisskirch, R. S. (2005). The Relationship of Language Brokering to Ethnic Identity for Latino Early Adolescents. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 27(3), 286–299. <https://doi.org/10.1177/0739986305277931>
- Weisskirch, R. S. (2007). Feelings About Language Brokering and Family Relations Among Mexican American Early Adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 27(4), 545–561. <https://doi.org/10.1177/0272431607302935>
- Wood, W., & Eagly, A. H. (2002). A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 128(5), 699–727. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.5.699>
- Wood, W., & Eagly, A. H. (2012). Biosocial construction of sex differences and similarities in behavior. In *Advances in experimental social psychology* 46. Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-394281-4.00002-7>
- Šešum, M., & Šestić, M. (2025). Special features of bimodal bilingual communication. *Specijalna Edukacija I Rehabilitacija*, 24(1), 129–142. <https://doi.org/10.5937/specedreh24-52379>

How to cite

Žujović, A., Mašić, K., Erceg, D. (2025). Čujuća deca gluвих roditelja i uloga posrednika: perspektiva rodnih uloga. *Stanovništvo*, 64(1), 203–220. <https://doi.org/10.59954/stnv.702>